

MANİSA İLİNİN ÜZÜM ÜRETİMİNDEKİ DURUMUNUN TESPİTİNE YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI VE GZFT ANALİZİ

Dr. Umut Burak GEYİKÇİ
TÜİK Manisa Bölge Müdürlüğü

ÖZ

Bu çalışma Umut Burak GEYİKÇİ'nin 2009 yılında Türkiye İstatistik Kurumu Uzmanlık Tezine ait verilerin güncellenmesi ile oluşturulmuştur. Çalışmada öncelikle Manisa'nın iklimsel karakteristikleri ve üzüm üretimi için neden uygun bir bölgede bulunduğu incelenmiş, ardından Manisa'nın üzüm üretiminde, Türkiye ve Dünyadaki yeri, Manisa'da üzüm üretimi ile uğraşan üreticilerin kullandıkları hormon, ilaç, gübre miktarları, sulama yöntemleri, bağların terbiye sistemleri, toprak analizi yaptırma durumları incelenmiş, yapılan incelemeler neticesinde Manisa İli Üzüm üretiminin mevcut durumu tespit edilerek Manisa'da bağcılığın güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditler tespit edilmeye çalışılıp elde edilen sonuçların ilgililere yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üzüm üretimi, üzüm verimi, Manisa

AREA SURVEY AND SWOT ANALYSIS TOWARDS THE DETERMINING THE STATE OF MANISA GRAPE PRODUCTION

ABSTRACT

This study was formed by upgrading the data belongings to Umut Burak GEYİKÇİ's TurkStat Expertness Thesis in 2009. In the study, first of all, the weather characteristic of Manisa and why the region is suitable for grape production was examined and then the position of Manisa in the grape production of Turkey and the World, and the hormone, the pesticide, the amount of fertilizer, irrigation methods, systems of (terbiye) of the grapevine (harvested area) the condition of soil analysis which were used by grape producers in Manisa was detected and at the end of this survey it was aimed to be forleading fort he people related to the subject by determining the current state of Manisa grape production, the situation of the strength and weakness, opportunities and threats of Manisa grape production.

Keywords: Grape production, grape efficiency, Manisa

I. GİRİŞ

Osmanlı döneminde Anadolu'da üretimi yapılan meyve türleri içerisinde üzüm üretiminin ve bağcılığın bir hayli öne çıktığı görülmektedir. Bağcılık bazı bölgelerin haricinde hemen hemen her yerde yapılmaktadır. Tahrir defterlerinde bu ürün ve bundan alınan vergiler, harac-ı bağat, bağ-ı kürüm, mukataa-i bağat, resm-i kürüm, resm-i bağat, oşr-i bağat, oşr-i bağ, harac-ı

kürüm, başlıkları altında kaydedilmiştir. Temettuat defterlerine ise genellikle bağ, üzüm ve asma kürüm başlığı altında yazılmıştır (Solak, 2008;230).

Ülkemizde meyve üretim alanlarından, toplam bağ alanlarının %23'lük bölümü ve üzüm üretiminin %44'ü Ege bölgesinde karşlanmaktadır (Altındışli, 2003). Halen Türkiye'nin toplam tarım alanları, 237.949.636 ha'dır ve toplam tarım alanlarının % 2,01'inde bağcılık yapılmakta olup, bu miktar tüm bahçe bitkileri tarımına ayrılan alanın %17'si kadardır. Türkiye toplam bağ alanı bakımından dünya ülkeleri arasında 5. ve yaş üzüm üretimi bakımından da 6. sırada bulunmaktadır (FAO, 2013). Ege Bölgesi içerisinde Manisa, sultaniye üzüm üretimi ile ilk sırada yer almaktadır. Manisa İli Türkiye'deki toplam üzüm üretiminin de %31'ini, çekirdeksiz kuru üzüm üretiminin %80'ini tek başına gerçekleştirmektedir. Manisa İlinde üretilen üzümlerin yaklaşık %95'i sultani çekirdeksiz üzümünden oluşmaktadır (http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet/bitkisel_uretimdb2=&report=BARAPOR1.RDF&p_yil=2012&p_kod=1&p_sif=2&p_dil=1&desformat=html&ENVID=bitkisel_uretimdb2Env).

Kuzey yarım kürede bağcılık 10 ile 52 derece kuzey paralel daireleri arasında yapıldığına ve Türkiye 36 ile 42 dereceleri arasında bulunduğuna göre ülkemizin doğal şartları bakımından bağcılık için optimum olanaklara sahiptir (Oroman, 1965; 51). Yaklaşık 7500 yıl önce Anadolu da kültüre alınan asma, daima tarımsal yapı içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bununla birlikte, insanımızın toplumsal ve ekonomik yaşamında her zaman önemli katkılarda bulunmuştur (Ergenoğlu ve Tangolar, 2000;38).

II. KAPSAM VE YÖNTEM

1. KAPSAM

Çalışma alanı Manisa İlidir. Çalışmada kullanılan veriler için Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı'nca sonucusu 2005 yılında gerçekleştirilmiş olan Çiftçi Kayıt Sistemi ve Tarım Bakanlığı'nca sonucusu 2004 yılında gerçekleştirilen Tarımsal Kayıtlardan yararlanılmıştır.

Maliyet hesaplamaları ile girdi-çıkıtı tablolarının hazırlanmasında, ne tür verilere ihtiyaç duyulacağı, bu verilerin hangi yöntemlerle toplanacağı ve toplanan verilerin çapraz sorgularla tutarlılığının nasıl sağlanacağı, çalışmanın doğruluğu açısından çok önemlidir. Bu çalışmada kullanılan anket yöntemi ve anket formları konu ile ilgili daha önce Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsünde yapılan maliyet araştırmalarında, Manisa Tarım Gıda ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından yapılmakta olan maliyet çalışmalarından, TÜİK tarafından yapılmış olan anketlerde, çeşitli yerli ve yabancı üniversitelerde hazırlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinde ve konu ile ilgili yapılmış olan literatür taramasından elde edilen anket formları incelenerek araştırmanın amacı, kapsamı ve ürün özelliklerine uygun olarak düzenlenmeye çalışılmıştır. Hazırlanan formlar önce pilot uygulamalarla test edilmiş, eklenecek veya çıkarılacak sorular tespit edilmeye çalışılmış ve yapılan deneme anketlerinin ardından son halini almıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma Türkiye'nin en fazla bağ alanı ve üzüm üretimine sahip olan Manisa ilinde yürütülmüştür. Manisa ili, 38° 04' – 39° 58' kuzey enlemleri ile 27° 08' – 29° 05' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Çalışmanın verileri Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın 2004 yılında gerçekleştirilmiş olan Çiftçi Kayıt Sisteminden elde edilmiştir. Kayıt sistemine Manisa iline bağlı 15 ilçe ve 572 köyde 26.824 üretici dahil edilmiştir. Çalışmada tüm üreticileri kapsama almaktansa örnekleme ile bir kısmının alınmasının uygun olacağına karar verilmiş ve aşağıdaki örnekleme formülü kullanılmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996;183-187).

$$n = \frac{N \cdot \sigma^2 \cdot z^2}{(N-1) \cdot d^2 + \sigma^2 \cdot z^2} \quad (1)$$

Formülde;

n = Örnek büyüklüğü

σ = Standart sapma

z = Güven sınırı

N = Popülasyon büyüklüğü

d = Kabul edilebilir hatayı göstermektedir ($\mu/10$).

Yapılan hesaplamalar sonucunda çalışma kapsamına alınacak üretici sayısı 150 olarak saptanmıştır. Manisa il genelini temsil edecek şekilde, maliyet ve işgücü unsurları da dikkate alınarak 15 köyden 10'ar üretici ile görüşülmüş ve kullanılan su kaynakları, ilaçlar, terbiye sistemleri gibi konularda açık ve kapalı uçlu sorular birlikte kullanılarak anket yapılmıştır. Görüşülecek üreticiler belirlenmiş olan 15 köyden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

III. BULGULAR

1. DÜNYADA BAĞCILIK

Sağlıklı beslenme gerekliliği son yıllarda meyvelerin öneminde görelî bir artış meydana getirmiştir. Dünya'da bilinen en eski meyve çeşitlerinden biri de üzümdür. Dünya genelinde geniş bir coğrafyada üretilebilmektedir. Asma Türkiye'nin de içinde bulunduğu sıcak-ılıman iklim kuşağı bitkisi olup, 34°-49° kuzey ve güney enlemleri arasında rahatça üretilebilmektedir. 50. enlem derecesinden sonra asma, sera ve benzeri ortamlarda üretilebilmektedir (Uysal, 2007;87).

Dünya üzüm üretimi gerek iklim koşulları gerekse geleneksel yetiştiriciliğin yüzyıllardır sürmesi nedeniyle büyük oranda Akdeniz ülkelerinde gerçekleşmektedir. Ancak son 30 yılda Dünya'daki toplam üzüm üretimi içindeki paylarında düşme gözlemlenmektedir. FAO'nun ülke bazında üzüm üretim ve verimi verilerine göre, Fransa Dünya üzüm üretiminin 1980 yılında %19,9'unu gerçekleştirirken bu rakam 2000 yılında %11,98'e ve 2011 yılında da %8,6'ya gerilemiş ve Fransa üretimde ilk sırayı Çin'e kaptırmıştır. Aynı düşüş İtalya'da da gözlemlenmiş, 1980 yılında Dünya üretiminin % 15,5'lik kısmını karşılayan İtalya 2000 yılında 13,69'a, 2011 yılında ise 9,2'ye

gerilemiştir. Üzüm üretiminde İspanya 1990'lı yıllara kadar üçüncü sırada iken 1990 yılında ABD'nin ardından 4. Sıraya, 2011 yılında da 5. sıraya gerilemiştir (<http://faostat.fao.org/site/567/DesktopDefault.aspx?PageID=567#ancor>.)

Dünya üzüm üretiminde en çarpıcı gelişme Çin'de meydana gelmiştir. 1980 yılında %2'lik paya sahip olan Çin 2000 yılında toplam üzüm üretimini %5,2'lik kısmını karşılayarak Türkiye'nin ardında beşinci sıraya yükselmiş, 2011 yılında ise %16,4'lük üretim oranı ile Dünya sıralamasında 1. sıraya yükselmiştir (<http://faostat.fao.org/site/567/DesktopDefault.aspx?PageID=567#ancor>).

2. TÜRKİYE'DE BAĞCILIK

Türkiye'de 2011 yılında yaklaşık 462.302 hektar bağ alanında yılda yaklaşık 4,5 milyon ton yaş üzüm üretilmiştir (FAO, 2013). Ülkemizde üretilen üzümlerin yaklaşık %30'u sofralık, %37'si kurutmalık, %30'u pekmez, pestil, sucuk, şıra ve %3'de şaraplık olarak değerlendirilmektedir (Dağlıoğlu, 2005;2). Ülkemizde üretilen üzümlerden kurutmalık üzüm iç piyasanın yanı sıra geleneksel dışsattım ürünümüz olarak önemli miktarda dışarı satılmaktadır (Gündüz, 1998;1-8). Sofralık üzüm de ise kalite sorunları nedeniyle dış satımda istenilen düzeye gelinememiştir.

Üzüm üretimi dünya üzerinde üretilen meyveler arasında işçilik gereksiniminin yüksek olması nedeniyle katma değeri yüksek ürünler arasında yer almaktadır. Katma değeri yüksek olan bir ürün olması dolayısıyla Çin gibi kimi ülkeler bağ alanları hızla artırmaya çalışarak, dünya genelindeki üzüm gelirinden kendi paylarına düşen miktarı artırmaya çalışmaktadırlar. Sadece üretim alanlarının artırılması veya bol üzüm üretilmesi değil, asıl esas olan birim alana verimliliğin artırılmasıdır.

Uzun yıllardır bağcılarımızın ana hedefi, bağından yüksek verim alarak daha fazla gelir elde etmek olmuştur (Bahar vd., 2006;65-69). Türkiye'de bağ alanlarının verimliliği 2000 yılında 6,73 ton/ha olurken bu rakam 2011 yılında %9,5 ton/ha'ya ulaşmıştır. Paralelinde Dünya ortalamaları incelenecek olursa, Dünya genelinde bağ alanlarındaki verimlik 2000 yılında %8,79 ton/ha iken 2011 yılında bu rakam 10,47 ton/ha'ya ulaşmıştır. Bu durum Türkiye'nin verimlilik artışında dünya ortalamasına yaklaştığını ancak hala ortalamanın altında yer aldığını göstermektedir. Tablo 1.'den de anlaşılacağı üzere son 11 yıllık dönemde Çin verimliliğini %70 oranında artırarak Dünya'da lider konuma gelmiştir. Çin'in ardından Türkiye verimlilik artışında 2. durumdayken, Arjantin, İtalya ve Fransa'da verimlilik negatif yönde bir trend izlemektedir.

Tablo 1. Dünya’da Hektara Üzüm Verimliliği (ton/ha)

ÜLKE	2000	2011	2000 - 2011 Değişim Yüzdesi
Çin	11.79	20.1	70%
Türkiye	6.73	9.5	41%
Dünya	8.79	10.5	19%
Amerika	18.21	20.03	10%
İspanya	5.6	6.0	7%
İran	9.5	10.0	5%
Arjantin	13.1	13.0	-1%
İtalya	10.16	9.8	-4%
Fransa	9.02	8.6	-5%

Kaynak: <http://faostat.fao.org/site/567/DesktopDefault.aspx?PageID=567#ancor>

Tablo 1’de Dünya üzerinde hektara üzüm verimliliğinin en yüksek olduğu ülke Amerika Birleşik Devletleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika’da hektara üzüm verimliliği 20,03 ton civarındadır. Manisa’nın ortalama verimliliği ise Tablo 2.’den de anlaşılacağı üzere 20,50 ton/ha düzeyindedir. Bu rakamlar ışığında Manisa’nın hektara üzüm veriminde dünyanın en iyilerinden çok daha ilerde olduğu sonucuna varmaktayız. Türkiye’nin 9,5 ton/ha’lık verimliliğinin de iki katından fazla bir verimliliğe sahip olan Manisa üzüm üretiminde Dünya’da önemli bir noktadadır.

3. MANİSA’DA BAĞCILIK

Manisa ili tarımsal potansiyeli ve tarımsal üretimi ile ülkemizin önde gelen illerindedir. Türkiye toplam tarımsal üretim değerinin yaklaşık % 6’sı Manisa’dan elde edilmektedir. 513.915 hektar tarım alanı mevcuttur. Bu alanın 304.671 hektarı (%59,3) sulanmayan 209.304 hektarı (%40,7) sulanabilir arazidir (Sayılarla Manisa; 2012). 2012 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre Nüfus bakımından Türkiye’nin 14. büyük ili olan Manisa’da 96 tür bitki ve 15 tür kültür hayvanı yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Manisa ili üzüm üretimi bakımından Türkiye’de ilk sırada yer almaktadır. 2012 yılında toplam 1.513.540 tonluk üretimi ile Türkiye’nin 4.185.126 tonluk üretimine nazaran toplam üretimin yaklaşık %36,2’sini karşılamaktadır. 2000 yılında %31’den biraz fazla olan bu rakam 12 yıllık bir sürede %5’lik bir artış göstermiştir. Bu artışın nedenleri arasında üzüm fiyatlarının son yıllardaki artışı, ihracat miktarının artması ve damlama sulama ile sulama olanaklarının artışı neticesinde verimlilik de meydana gelen artış gösterilebilir

(http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?bitkisel_uretimdb2=&report=BARAP)

[OR1.RDF&p_yil=2012&p_kod=1&p_sinif=2&p_dil=1&desformat=html&ENVID=bitkisel_uretimdb2Env](#)).

Tablo 2.'den de anlaşılacağı üzere, Manisa'ya bağlı ilçeler içerisinde Alaşehir üzüm üretimi konusunda ilk sırada yer almaktadır, Alaşehir'i sırasıyla Salihli, Sarıgöl, Saruhanlı, Turgutlu ve Merkez ilçe takip etmektedir. Verimlilik açısından ise Ahmetli, Göl marmara, Sarıgöl ve Alaşehir gelmektedir. Alaşehir ve Salihli ilçeleri Manisa'nın toplam üzüm üretiminin %41'lik bölümünü gerçekleştirmektedirler. Bu oran Türkiye genelinin %14,9'una, Dünya üzüm üretiminin ise yaklaşık % 1'ine karşılık gelmektedir.

Tablo 2. Manisa'da Üzüm Üretim ve Verimi

Yıllar	2000		2012	
	Üretim Miktarı (ton)	Verim (ton/ha)	Üretim Miktarı (ton)	Verim (ton/ha)
Merkez	110676	13.47	143122	16.46
Ahmetli	58285	16.05	126137	24.98
Akhisar	20340	13.12	34122	18.44
Alaşehir	332250	16.33	418382	21.91
Demirci	2142	1.99	12065	18.82
Göl marmara	17490	19.99	60000	24.00
Gördes	2241	10.00	3850	9.06
Kırkağaç	9938	15.93	5846	11.24
Köprübaşı	626	4.67	201	11.69
Kula	3404	8.86	4590	9.70
Salihli	183931	19.17	204203	20.96
Sarıgöl	195120	28.74	178695	22.05
Saruhanlı	80030	15.79	166119	19.77
Selendi	520	5.42	700	7.00
Soma	524	11.39	660	12.00
Turgutlu	103600	13.02	154848	19.00
Ortalama Verim		16.83		20.50
Toplam	1.121.117		1.513.540	

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Manisa, toplam 73.841 ha'lık bağ alanı ile Türkiye'nin 462.302 ha'lık bağ alanlarının yaklaşık %15,7'lik kısmını oluşturmaktadır. Ülkedeki toplam üzüm üretiminin %36,2'sini toplam bağ alanlarının %15,7'sinde gerçekleştirdiği göz önünde bulundurulduğunda Manisa ilinin etkin ve verimli bir bağcılık sistemine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleştirilmiş olan anket

çalışması sırasında verimliliğin Türkiye ve Dünya ortalamasının çok üzerinde olmasına rağmen, olması gerekenin çok daha altında olduğu da gözlemlenmiştir.

Tablo 3. Manisa İli Bağ Alanlarının Değişimi

Yıllar	2009	2010	2011	2012
	Bağ Alanı (Dekar)	Bağ Alanı (Dekar)	Bağ Alanı (Dekar)	Bağ Alanı (Dekar)
Merkez	83730	84078	85349	86976
Ahmetli	41900	41900	41900	50500
Akhisar	15760	16000	17000	18500
Alaşehir	185960	190960	190960	190960
Demirci	6440	6410	6390	6410
Gölmarmara	13000	16000	25000	25000
Gördes	4000	4000	4200	4250
Kırkağaç	6200	6200	5200	5200
Köprübaşı	168	168	172	172
Kula	4470	4730	4730	4730
Salihli	106424	106424	106424	97630
Sarıgöl	74895	74895	79949	81049
Saruhanlı	79865	82890	74402	84015
Selendi	1030	1000	1000	1000
Soma	800	550	550	550
Turgutlu	82690	79690	79990	81490
Toplam	707332	715895	722916	738411

Kaynak:www.tuik.gov.tr

4. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bağcılık dünya üzerinde ılıman bir iklim yapısı göstermesi nedeniyle gerek kuzey yarım kürede gerekse güney yarım kürede 30-50 dereceli enlemler arasında gerçekleştirilebilmektedir. Güneşin durumu, don olayları, yağış, rüzgar vb. etmenler, bağcılıkta verimliliği etkileyen önemli öğelerdir.

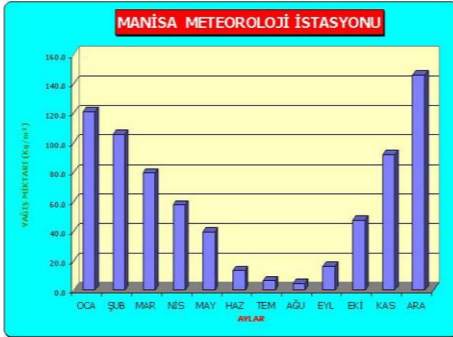
Sağlıklı bağcılık uygulamalarının yapılabilmesi için hava sıcaklıklarının 10°C ile 42°C arasında olması gerekmektedir. Asmaların kökleşme ve sürgüne başlayabilmeleri için toprak ısısının 11 °C'nin üzerinde olması gerekir.

Asmada generatif ve vegetatif dengeli bir gelişme için yazın ortalama sıcaklık 18°C'nin üzerinde, fotosentez faaliyeti için de ortalama sıcaklık 25-30 °C olmalıdır. Isının 42 °C geçmesi durumunda asmanın su dengesi bozulur, yaprak, sürgün ve üründe pörsümelere, kurumalara neden olur (Anonim, 2004).

Herhangi bir yörenin bağıcılık potansiyelini belirlemede yararlanılan en önemli parametre “Etkili Sıcaklık Toplamı (EST)” dır. Bütün üzüm çeşitlerinin, ürünlerini olgunlaştırabilmeleri için belirli bir etkili sıcaklık toplamına gerek duyulmaktadır. Gün-derece (gd) olarak ifade edilen bu değerin hesaplanmasında genellikle, asma için gelişmenin başladığı ortalama sıcaklık olarak kabul edilen 10 °C esas alınmaktadır (Çelik vd.,1998; 253).

Manisa İklim özellikleri bakımından Akdeniz iklimi ve iç ve yüksek kesimlerinde ise karasal iklim özellikleri gösterir. Bağıcılığın tamamına yakınının gerçekleştirildiği ovalarda Akdeniz iklim özellikleri görülür. Yazlar sıcak geçerken yağışlar kış aylarında görülmektedir. Ovaları çevreleyen dağ ve tepelerin çok yüksek olmaması nedeniyle Akdeniz ikliminin özellikleri iç kesimlere kadar ulaşabilmektedir.

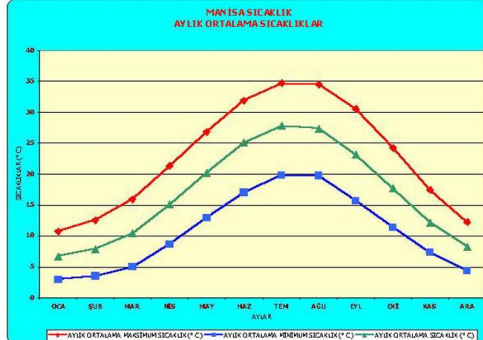
Şekil 1 Manisa İli Aylık Ortalama Yağış Miktarları

Kaynak: <http://izmir.dmi.gov.tr/istasyonlar/manisayagis.htm>

Manisa İlinin büyük bölümünde karasal özellikli Akdeniz ikliminin özellikleri hakim olduğundan yaz ayları uzun geçer. Aralık, Ocak ve Şubat aylarında aylık yağış miktarı 100 mm'nin üzerindedir. Yağışlar genellikle yağmur şeklinde görülmekle birlikte özellikle yüksek ve iç kesimlerde kar yağışlarına da rastlanır. Manisa ilinde bir gün içinde kaydedilen en yüksek yağış miktarı 23.12.1986 tarihinde kaydedilen 163.5 mm'lik yağış miktarıdır (<http://izmir.dmi.gov.tr/istasyonlar/manisayagis.htm>).

Şekil 2 Manisa İli Aylık Ortalama Sıcaklıklar

Kaynak: <http://izmir.dmi.gov.tr/istasyonlar/manisasicaklik.htm>

Manisa İli sıcaklık çizelgeleri aylık ortalamasının en düşük olduğu ay Ocak ayıdır. Ocak ayında ortalama sıcaklıklar 5 derece civarındadır. Temmuz ve Ağustos aylarına gelindiğinde ise sıcaklıklar 28 derece civarında seyretmektedir (<http://izmir.dmi.gov.tr/istasyonlar/manisasicaklik.htm>).

Manisa ilinde 1929 yılından bugüne kadar tespit edilmiş en düşük sıcaklık 04.01.1942 yılında tespit edilen -17°C'lik sıcaklıktır. En yüksek sıcaklık ise, 06.07.2000 tarihinde tespit edilmiş olan 45.1°C'lik sıcaklıktır (<http://izmir.dmi.gov.tr/istasyonlar/manisasicaklik.htm>).

Tablo 4. Manisa ilinde bazı üzüm çeşitlerinin olgunlaşma tarihi, olgunlaşmaya kadar geçen süre ve üzümlerin olgunlaşınca kadarki sıcaklık toplamları.

Çeşit	Olgunlaşma Tarihi	Gün Sayısı	Sıcaklık Toplamı °C
Uslu	21 Temmuz	113	2365
Yalova İncisi	15 Temmuz	117	2530
Kardinal	25 Temmuz	123	2670
Perlet	1 Ağustos	133	2895
Yalova Çekirdeksiz	18 Ağustos	139	3175
Hamburg Misketi	16 Ağustos	142	3170
Alphonse (Lavelle)	23 Ağustos	146	3280
Sultani Çekirdeksiz	15 Ağustos	143	3250
Razaki	13 Eylül	167	3845
Osmanca	11 Eylül	168	3850
İtalya	16 Eylül	169	3865
Ata Sarısı	18 Eylül	166	3870
Kadın Parmağı	21 Eylül	177	4085
Müşküle	29 Eylül	187	4275
Pembe Gemre	4 Ekim	188	4365

Kaynak; (Çoban, 2008)

Bağcılıkta dengeli ve düzenli sulama şarttır. Bir bölgede sulama yapmadan sadece yağmur ile sulama yapılabilmesi için senelik 500-600 mm civarında yağmura ihtiyaç vardır. Yağışların dengeli olarak zamana yayılması da gerekmektedir. Aşırı yağış olduğu durumlarda ise fungus (mantar) etmenlerinden kaynaklanan hastalıklar baş gösterir. Yıllık yağış miktarı 300 mm ve altında olan yerlerde kuru bağcılık yapılma imkanı yoktur. Muhakkak sulama gerekmektedir (Çoban, 2008).

Bağ alanlarının olduğu bölgelerde şiddetli ve sürekli rüzgarların olması istenmez. Eğer bağın kurulacağı bölgede rüzgar varsa bağ rüzgarın geliş yönüne göre kurulmalıdır. Rüzgar özellikle ilk bahar ve yaz aylarında bağa daha çok

zarar verir. İlk baharda rüzgar yeni sürgünleri kırar, yazın ise lodos mantarı hastalıklara neden olduğu için istenmez.

Asmaların gelişimlerinin sağlıklı şekilde tamamlayabilmesi, fotosentez, renklenme gibi fonksiyonları yeterli düzeyde gelişebilmesi için güneş şarttır.

Erkenci çeşitlerde kurulan bağlar güneş ışınlarının dik geldiği ve güneşlenmenin daha fazla olduğu eğimli arazilerde güney güney-batı yönlerinde kurulmalıdır. Vejetatif gelişmenin fazla olduğu, bir sonraki yılın verimli gözlerinin olduğu (Mayıs-Haziran) ve ürünün olgunlaştığı devrede güneşlenmeye daha çok ihtiyaç vardır (Anonim, 2004).

Dolu yağışları özellikle hasada yakın dönemlerde asmalara büyük hasarlar verebilmektedir. Doludan kaynaklı hasarlar ürün kaybının yanında, üzümdeki kalitenin düşmesi şeklinde de kendini gösterebilir(Anonim, 2004).

Bağcılıkta asmanın toprak altı kısmını oluşturan Amerikan Asma Anaçları kullanılarak değişik toprak tiplerinde bağcılık yapılabilmektedir. Kumlu topraktan kireçli toprağa, pek çok çeşit toprak yapısında üzüm yetiştirilebilmektedir (Anonim, 2004).

Çok nemli ve ağır topraklar geç ısınır, geç tava gelir ve fazla su tutarlar. Bu tip topraklarda bağda uyanma geç olur. Vejetasyon süresi kısılacığından üzümler olgunlaşma gecikir. Son turfanda üzüm yetiştiriciliği için uygun topraklardır (Anonim, 2004).

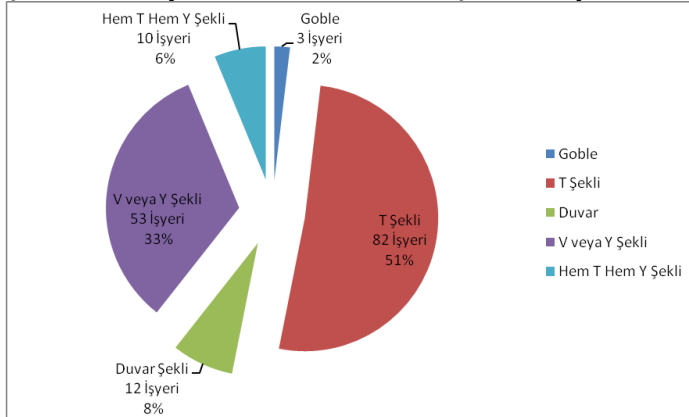
Kumlu topraklar ise çabuk ısınır ve üzümü erken olgunlaştırır. Erkenci üzüm uygulamaları için uygun topraklardır. Diğer yandan bol gübre ile gübrelemek de yüksek verim açısından gereklidir. Kumlu topraklarda olgunlaşma erken başlar, dolayısıyla erken mahsul verir(Anonim, 2004).

Manisa Ovası Gediz Nehrinin havzasında yer aldığından genel olarak kumlu toprak yapısı özelliği gösterir. Bol sulama ister. Ayrıca bazı yörelerde daha kıraç topraklarda da üzüm yetiştiriciliği yapılmakta olup, bu tür yerlerde daha çok şaraplık üzüm yetiştiriciliği yapılırken susuz bağcılık yapılmaktadır (Anonim, 2004).

5. İNCELENEN İŞLETMELER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. Terbiye Sistemleri

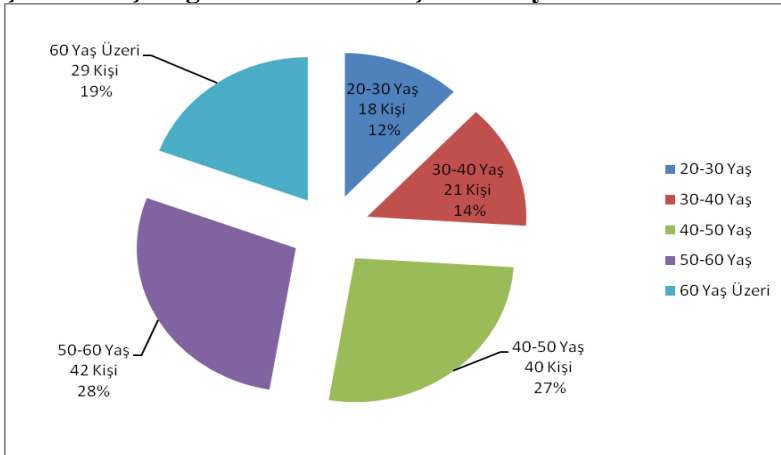
Şekil 3 Terbiye Sistemleri'ne Göre İşletme Sayıları

Üzümde kaliteyi etkileyen en önemli faktörlerden biri de toprak ve bitki yapısına uygun terbiye sisteminin seçilmesidir. Terbiye sistemleri açısından Manisa bağ alanları incelendiğinde en çok kullanılan sistem T şekli bağ sistemidir. Manisa’da yetiştirilen üzüm çeşitleri ve iklim koşulları açısından yüksek telli sistemlerin gerekliliği bağcıların T şekli ile V veya Y şekli terbiye sistemlerini seçmesinde etkili olmuştur. Manisa ilinin üzüm üretiminin yarıya yakınına gerçekleştiren Salihli ve Alaşehir ilçe ve köylerinde en yaygın olan terbiye şekli T şeklindedir. Ancak arazi yapısının daha engebeli olduğu, iklimin ve toprak yapısının farklılık gösterdiği dağlık bölgelerde ise duvar şekli terbiye sistemleri daha sık olarak kullanılmaktadır.

2. İşletmelerin Yaş, Eğitim Durumu ve Bağcılık Deneyimleri

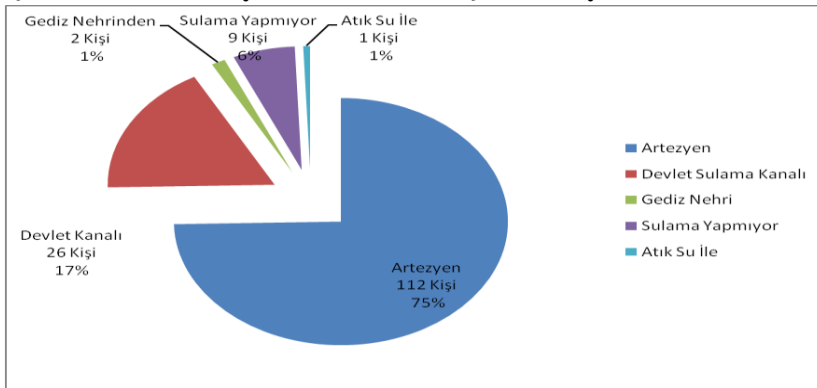
Şekil 4 Yaş Dağılımlarına Göre İşletme Sayıları

Bağcılıkla uğraşan işletmelerin yaş dağılımları 40 ile 60 yaş arasında değişmektedir. Seçilen örnekleme kapsamında yer alan işletme sahiplerinin %28’i 50-60 yaş arasında yer alırken, %27’lik bölümü de 40-50 yaş arasında yer almaktadır. İşletme sahipliği açısından 20-30 yaş arası sahiplik diğer yaş gruplarına göre en az olanıdır. Tarım kesiminde arazilerin babadan oğula miras yolu ile geçmesi nedeniyle kapsamdaki işletmelerin sahiplik durumlarının erken yaşlarda oransal olarak düşük olması son derece normaldir.

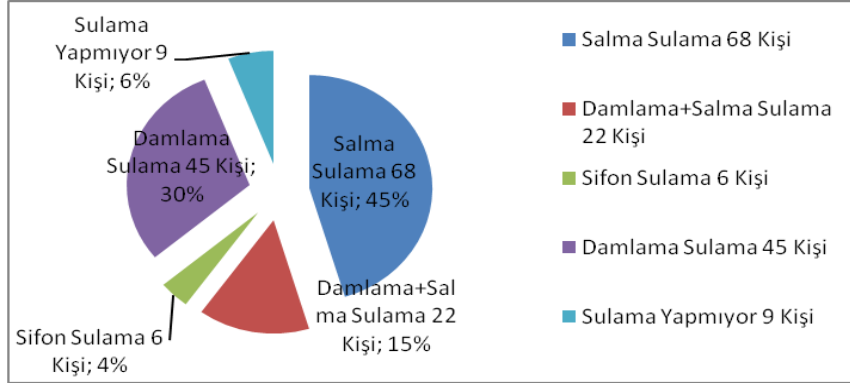
3. Sulama Kaynakları

Şekil 5 Sulama Kaynaklarına Göre İşletme Sayıları

Sulama kaynaklarına işletmelerin büyük bir bölümü artezyen kullanmaktadır. Manisa ovasında son yıllarda meydana gelen taban suyu çekilmeleri artezyen ve sondaj kullanımını zorunlu hale getirmiştir. Artezyenle sulama yapanların oranı % 75'dir. 1980'li yılların başında 7-8 metrelere çıkan yer altı sularının seviyesi günümüzde 120-130 metreye düşmüştür. Sularda meydana gelen çekilmenin en büyük nedenlerinden biri İzmir İline verilen içme suyunun yer altı sularını çekmesinden kaynaklanmaktadır. Diğer yandan son yıllarda havaların kurak geçmesi ve bilinçsiz sulama uygulamaları da su seviyelerinin düşmesinde etkili olmuştur.

Şekil 6 Sulama Türlerine Göre İşletme Sayıları

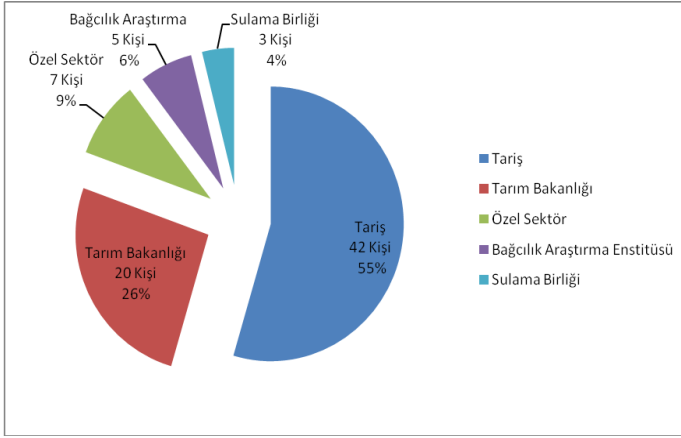
Manisa Ovasında taban suyu seviyesinin düşmesi ve su kaynaklarının nasıl temin edildiği bir önceki çizelgede gösterilmişti. Sularda meydana gelen azalmanın önüne geçilebilmesi, ancak mevcut kaynakların etkin kullanımı ile gerçekleştirilebilir. Değerlendirme kapsamında yer alan firmaların sulama teknikleri incelendiğinde %45 gibi büyük bir kesimin salma sulama uygulaması yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Damlama sulama yapanların oranı ise sadece %30'da kalmaktadır. Damlama sulama, salma sulamaya göre yaklaşık %90'lık bir su tasarrufu sağlamaktadır.

Devlet damlama sulamayı teşvik edici faizsiz kredi kullanım imkanları sunsa da dekara yaklaşık 500 TL'lik ilk yatırım maliyeti, özellikle de ehil olmayan kişiler tarafından bilinçsizce gerçekleştirilen damlama sulama sistemlerinin mevcut kullanıcıları tatmin etmemesi, damlama sulama sistemi kurulmamış üreticilerin sistemi kurma istahlarını azaltıcı etki yapmaktadır.

4. Toprak Tahlili Yaptırma Durumları

İnceleme kapsamındaki firmalardan 77 tanesi (%51), değişik kurumlara toprak ya da yaprak analizi yaptırmıştır. Şekil 7. bunların dağılımlarını göstermektedir. Toprak ya da yaprak analizi yaptırmamış olan işletmeler analiz yaptırmama nedeni olarak ihmalkar davrandıklarını veya analiz sonuçlarına göre girdi kullanımına inanmadıklarını belirtmişlerdir.

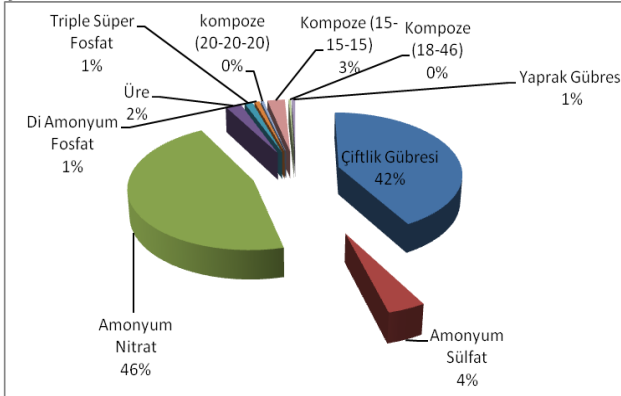
Şekil 7. Toprak ya da Yaprak Analizi Yaptırılan Kurumlar ve Sayıları

İnceleme kapsamındaki firmaların yaklaşık yarısı daha önce bir kez bile olsa toprak ya da yaprak analizi yaptırmamışlardır. Bu durum verimlilik ve bilinçli tarım uygulamalarının henüz tam anlamıyla oturmamış olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Toprak ya da yaprak analizi, gübre ve hormon ihtiyacının belirlenmesi açısından son derece önemlidir. Ayrıca bahsedilen uygulamaların gereklerine uygun olarak yapılması diğer yandan büyük oranda maliyet avantajı da sağlamaktadır. Şekilde de görüldüğü gibi analiz yaptıran işletmelerin %55'i analizlerini Tariş Üzüm Birliği'ne yaptırmıştır. İkinci sırada Tarım Bakanlığı yer almıştır.

5. Gübre Kullanımını Belirleme Yöntemleri

Şekil 8 Gübre Kullanım Oranları

Etkili ve dengeli bir gübreleme ile toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik yapısı iyileşmekte, asmaların her yıl gelişme ve ürün için topraktan aldığı bitki-besin maddeleri toprağa yeniden kazandırılmaktadır (Çelik Vd., 1998;645-678).

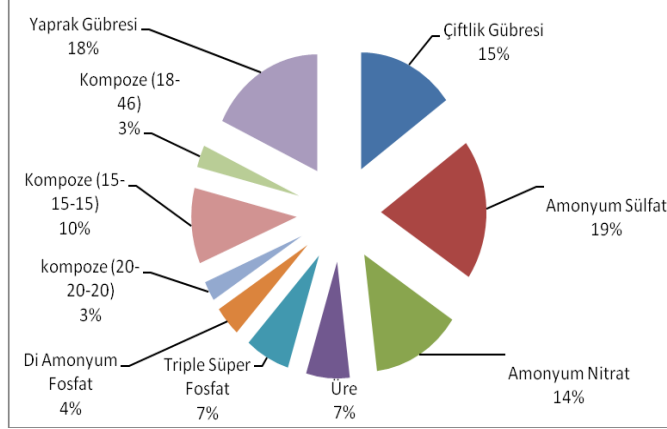
Gübre kullanımı miktarları açısından toplam 238.411 ton gübre kullanıldığı tespit edilmiştir. Gübre kullanımlarının oransal dağılımlarına

bakıldığında, en çok kullanılan gübre türü Amonyum nitratır. Amonyum nitrat halk arasında şeker gübresi olarak da isimlendirilen bir gübre türüdür. İkinci sırada çiftlik gübresi gelmektedir. Ardından sırasıyla, amonyum sülfat, 15-15-15 kompoze gübre, üre, yaprak gübresi, DAP, triple süper fosfat, 18-46 kompoze ve 20-20-20 kompoze gübreleri gelmektedir.

Manisa Bölgesinde yetiştirilen yuvarlak çekirdeksiz üzüm çeşidine yönelik taban ve kır bağlarda yapılan bir çalışmada, taban ve kır bağlar için dekara 5 kg, fosfatın en uygun doz olduğu belirtilmektedir (Erdem vd. 1995).

Yukarda belirtilmiş olan gübreler sadece suni gübreleri kapsamakta olup, hayvansal gübre kullanımını 913,4 ton'dur. Ahır gübresinin toplam gübre kullanım oranı içindeki payına bakıldığında oranın sadece % 4 olduğu görülmektedir.

Şekil 9 Gübre Maliyetlerinin Çeşitlere Göre Dağılımı

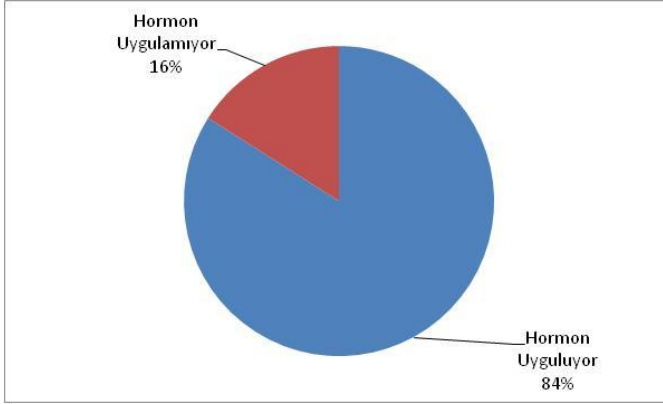

Toplam gübre maliyetlerinin gübre çeşitlerine göre dağılımı açısından en büyük payı % 19 ile amonyum sülfat almaktadır. Amonyum sülfatı, %18 ile yaprak gübresi, %15 ile çiftlik gübresi, %14 ile amonyum nitrat, %10 ile 15-15-15 kompoze gübre, % 7 ile triple süper fosfat ve üre takip etmektedirler.

Gübre toplam maliyetler içinde % 17,5'lik yer tutmaktadır. Toprak ya da yaprak analizi işletmelerin gereksinim duyduğu gübre miktarının tespiti açısından çok önemlidir. İnceleme kapsamındaki işletmelerden yaklaşık yarısının analiz yaptırmamış olması gübre maliyetlerinin toplam maliyetler içindeki oranının daha makul düzeye inmesini engellemektedir. İnceleme kapsamındaki işletmelerden analiz yaptırmayanlar kullandıkları gübre miktarlarını, bilinçsizce ve etraftan duydukları miktarlarda kullanma yoluna gitmekte, bu da işletmelerin hem maliyetleri hem de verimi etkileyerek optimal verim/maliyet oranını yakalayamamalarına neden olmaktadır.

6.Hormon Uygulamaları

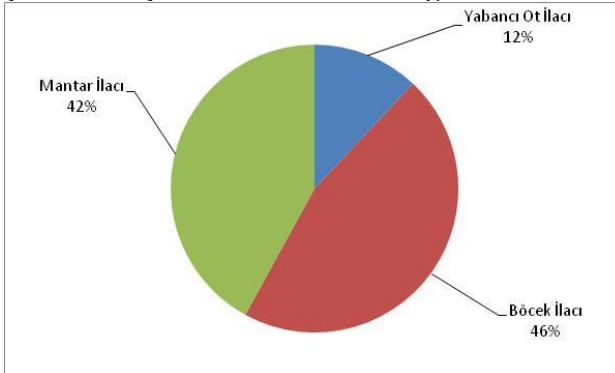
Şekil 10 İşletmelerin Hormon Uygulama Durumları

İnceleme kapsamındaki işletmelerden %84'ü hormon kullanmaktadır. Hormon uygulamalarının son derece bilinçsizce yapıldığı gözlemlenmiştir. Hormon uzatma ve şişirme olarak iki şekilde uygulanmaktadır. Uzatma, salkımların boylarının uzaması için yapılmaktadır. Uzatmanın ardından şişirme olarak tabir edilen ve tanelerin büyümesini sağlayan uygulama gerçekleştirilir. Görüşme yapılan köylüler defalarca hormon uygulayabildiklerini belirtmişlerdir. İncelenen döneme ilişkin elde edilen verilerden toplam 7.210.090 litre hormon çözeltisi uygulaması gerçekleştirildiği, işletmelerden %21'inin hap formunda, %61'inin sıvı formunda ve % 18'inin de hem hap hem de sıvı formda hormonu beraberce kullandığı tespit edilmiştir.

7. İlaçlama

Şekil 11 İlaçlama Giderlerinin Dağılımı

İşletmelerin ilaçlama giderlerinin dağılımında en büyük payı % 46 ile böcek ilaçları (insektis) almaktadır, ardından % 42 ile mantar ilaçları (funguist) ve % 12 ile yabancı ot ilaçları (herbisit) ilaçları gelmektedir. İncelenen işletmeler aşırı ilaçlama gerçekleştirmektedirler. Aşırı ilaçlamanın nedeni, aşırı sulamadır. Salma sulama uygulamalarının yaygın olduğu Manisa bölgesinde sulama işlemi uzun zaman almakta, suyun alanın her yanına dağılması ile

bataklığı andırır bir durum oluşmaktadır. Aşırı ve kontrolsüz sulama zararlı böcekler ve mantarların bitkiye ulaşmasını ve buralarda tutunabilmelerini sağlamaktadır. Damlama veya sifonlama sulama uygulamalarının artması ile birlikte, ilaçlama gerekliliği de azalacak ve yüksek meblağlar tutan ilaçlama uygulamalarından üreticiler büyük maliyet tasarrufları sağlayacaklardır.

6. MANİSA İLİ YAŞ ÜZÜM ÜRETİMİ GZFT ANALİZİ

GZFT Analizi, işletme veya sektörün bir bütün olarak durumunun ve deneyimlerinin incelenmesi, üstün ve zayıf yönlerinin tanımlanması, ve bunların çevre şartlarıyla uyumlu hale getirilmesine verilen genel addır (Şahin vd., 2004;286).

Manisa Bağcılığının Güçlü Yönleri

- Doğal şartların ve kaynakların üzüm üretimi için uygun olması,
- Üzüm üretimine uygun tarımsal alanların büyüklüğü,
- Çekirdeksiz üzüm üretiminde dünya çekirdeksiz üzüm üretiminin önemli bir bölümünü gerçekleştiriyor olmasının sağladığı avantaj,
- Bağcılık Araştırma Enstitüsü gibi kurumların varlığı sayesinde üretim şekli ve tekniklerinin devamlı suretle güncellenebilmesi
- Üniversitenin varlığı
- Üzüm işleme tesislerinin yaygın olması,
- İzmir ve Aliğa gibi limanlara yakınlık.

Zayıf Yönleri

- Bağ alanlarının küçük parçalar halinde bulunması ve ölçek ekonomisinden yararlanılamaması,
- Üreticilerin bilinç düzeylerinin düşük olması,
- Üreticilerin örgütlenme düzeylerinin düşük olması,
- Pazarlama kanalında yaşanan sorunlar,
- Bilinçsiz ilaç ve hormon kullanımı nedeniyle karşılaşılan ilaç kalıntılarının ihracatı olumsuz yönde etkilemesi,
- Toprak yada yaprak analizi yaptırılmamasından kaynaklanan yanlış gübreleme uygulamaları sonucunda maliyetlerin artması,
- Modern sulama sistemlerinin kurulamaması nedeniyle, sulama maliyetlerinin yüksek olması.
- Üzüm üretiminin emek yoğun olması nedeniyle sürekli artan işçilik maliyetlerinin üzümün karlılığını düşürücü etkisi,
- Bağcılık Araştırma Enstitüsü, Tarım Müdürlükleri gibi kurumların üreticinin bilinç düzeyini yükseltmeye dönük çabalarının yetersiz kalması,

Fırsatlar

- Çeşitliliğin artırılabilir olması,
- Üretici eğitimleri ile dekara üzüm veriminin ve kalitesinin artırılabilir olması,

- Avrupa ve Asya pazarlarına yakınlık nedeniyle kalıntı sorunlarının çözülmesi durumunda daha fazla miktarda ve daha yüksek fiyatlarla ihracat imkanı,
- İşgücü temininde sıkıntı yaşanmaması
- Son yıllarda organik tarıma yönelişin artması,
- Dünya’da şaraplık üzüm yetiştiriciliğinin artması sonucunda sofralık üzüm üretiminde meydana gelen düşüş.

Tehditler

- İklim değişikliklerinin uygun iklimsel şartlar üzerinde yaratacağı olumsuz etki,
- Çin ve Şili gibi ülkelerin son on yılda üretim alanlarını ve miktarlarını yaklaşık iki katına çıkarmalarına karşı, Manisa’daki bağ alanlarında yeterli artışın meydana gelmemesi,
- Dış pazarda sultani üzümün, kalıntı sorunları nedeniyle edindiği kötü imaj,
- İran üzümünün iç pazara sokulmaya başlanması nedeniyle fiyatlarda oluşabilecek düşüşler,
- Global ısınma nedeniyle, son 20 yılda 60-70 metrelere varan taban suyu seviyesindeki düşüşün, salma sulama uygulamalarından vaz geçilmediği takdirde kullanılamaz hale gelebilecek olması,
- Üretici birliklerinin olması gerektiği gibi çalışmaması sonucunda, üreticilerin araçlara mahkum edilmesi ve birim fiyatlardaki düşüşün, üreticilerin bir bölümünü bağlarını kökleyerek tek yıllık bitkilere dönüş yapmaya itmesi ve bu durumun gün geçtikçe artış gösteriyor olması.

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, Dünya üzüm üretimi sıralamasında 6. Sırada yer almaktadır. Son onbir yıllık dönem incelendiğinde Türkiye’deki artış, Çin gibi ülkelerin çok gerisinde kalmıştır, bunun temel nedeni ise, Çin gibi ülkelerde üzüm üretimi konusunda özellikle üzüm kalitesi ve şarap kalitesinin artırılması hususlarında devletin uzun vadeli planlar yapıp ülke genelinde uygulamasıdır. Bu uygulamalar çerçevesinde üzüm üretimindeki hızlı artış devlet tarafından teşvik edilmekte, devlet tarafından finanse edilen araştırma enstitüleri ve ilgili yabancı araştırma şirketlerinin sunduğu modern ekipmanlar ve ileri teknoloji ile pek çok konuda karşılaşılan sorunlarda, çok hızlı çözümler üretilerek amaçlanmış olan hızlı büyümenin önündeki engeller kaldırılmaktadır (<http://www.fao.org/docrep/003/x6903e/x6903e04.htm>).

Çin’in ülkemiz açısından önemi ise Dünya üzüm üretiminde sahip olduğu payı git gide artırmasıdır. Dünya’daki üzüm tüketim pastası gün geçtikçe Çin’in lehine gelişmektedir. Türkiye’de de Çin benzeri uygulamalar ve devlet teşvikleri ile kalite, verimlilik ve sonucunda pazar payı artırılabilir.

Ülkemizde, damlama sulama desteği hariç olma üzere, üzüm üretimi konusunda 2002 yılında itibaren teşvikler kaldırılmıştır. Türkiye’de üzüm üretiminin büyük kısmını oluşturan, çekirdeksiz kuru üzüm üretimi, sofralık

üzüm üretimi ve şaraplık üzüm üretiminde herhangi bir devlet teşviki yoktur, bu durumda üzüm üreticisinin özellikle de verimin düşük olduğu, kırağı, dolu vb. afet dönemlerinde zor durumda kalmasına neden olmaktadır. Diğer yandan devlet teşviklerinin olmaması üzüm fiyatlarının düşük olduğu dönemlerde bağ alanlarının artmasını engellemekte, üzüm üretiminin cazibesini azaltmakta ve dünya ile rekabette olumsuz etki yaratmaktadır.

Türkiye’de Çin’deki üretim artışı paralelinde bir artışın meydana gelmemesindeki en büyük nedenlerden bir diğeri de, üzümün istenilen standart ve kalitede üretilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bunun en büyük nedeni ise özellikle kuru üzümde çok önemli olan renk uyumunun sağlanamamış olmasıdır.

(Yüksel, 2006)’nın da belirttiği şekliyle, yaygın yapılan yeşil budama uygulamaları yaprak ve uç alma yöntemi ile çiçeklenme başlangıcı sırasında yapılacak olan uç alma işlemi ile tanelerin tutumu ve üzümün kalitesini artırmak mümkün olabilmektedir. Diğer yandan uç alma işlemi erken dönemde sert uç alma şeklinde yapılırsa, tanelerin iriliği azalmakta, salkımlar küçülmekte ve olgunluk gecikmektedir.

Dünya üzerinde bağcılık uygulamaları için en uygun yerlerden olan Manisa ilinde, Bağcılık Araştırma Enstitüsü ile Tarım İl ve İlçe müdürlüklerinin kooperatifler ile birlikte hareket etmeleri ve bağcılıkla uğraşan işletmelerin bilinç düzeylerini artırmaları gerekmektedir.

Diğer yandan son dönemde organik bağcılık uygulamalarının artış göstermekte olduğu saptanmıştır. Dış satımda organik özellikli ürünlere olan talep üreticilerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Araştırma kapsamındaki 150 işletmeden 24 tanesi (%16) organik tarım uygulaması yapmaktadır.

Manisa ilinin üzüm üretim ve pazarlaması konusunda öncelikle güçlü yönlerini destekleyerek, zayıf yönlerini telafi edici tedbirler alması gerekmektedir. En temelde üreticilerin bilinç düzeylerini yükseltilmesi ve örgütlü hale getirilmeleri gerekmektedir. Bu amaçla TARİŞ gibi kooperatiflerin desteklenmesi, özerk yapılarının korunması gereklidir. İşletmelere toprak ve yaprak analizi yaptırılmaları konusunda zorlayıcı tedbirler alınabilir.

Dünya üzüm ihtiyacı ve üretimine dönük bir araştırma yapılarak, arzın azaldığı dönemler tespit edilip, bu dönemlerde yetişebilecek üzüm çeşitleri üzerinde çalışma yapılabilir. Yapılmış olan literatür taramasında dünya üzüm ihtiyacının en yüksek olduğu dönemin haziran temmuz ayları olduğu tespit edilmiştir (Çoban 2008). Manisa’da yetişen üzümlerin hasat zamanları göz önünde bulundurulduğunda erkenci uygulamaların desteklenmesi ile bu ihtiyaç rahatça karşılanabilir.

Üzüm üretiminde verimlilik artışı ile desteklemeler arasında doğrudan bir bağlantı da söz konusudur. DPT 2007 – 2013 yıllarını kapsayan 9.Kalkınma Planında da belirtildiği gibi, “Ürüne ve yöreye has desteklerin verilmemesi, desteğin özendirici olmaması dolayısıyla üretim miktarı ve ürün kalitesinin azalması, girdi maliyetlerinin yüksekliği ve dışa bağımlılık, üretimden tüketime

kadar geçen aşamada tam anlamıyla standartlara ulaşamamış olması, iklim değişiklikleri, su kaynaklarının azalması ve kuraklık, sanayinin gelişmesine bağlı olarak ekolojik dengenin bozulması, tarımsal biyoteknoloji uygulamalarındaki yetersizlikler ve biyogüvenlik sistemlerinin kurulmaması olması, tarımsal kredilerde amaç dışı kullanım nedeniyle geri dönüşün olmayışı ve yatırımlardaki farklılık ve DTÖ ve Gümrük Birliğinin yaptırımları bitkisel üretim için temel sorunlardır” (DPT, 2007; 29). Bu nedenlerle yöreye ve ürüne has destekler verilerek verimlilik artışı desteklenmelidir.

Manisa İli bağcılık potansiyeli bakımından oldukça önemli bir komudadır. Kentin mevcut konumunu koruyarak daha ileri götürebilmesi için üreticilerin bilinçlendirilmesi, su kaynaklarının daha verimli kullanılması, Bağcılık Araştırma Enstitüsü ve Tarım İlçe Müdürlüklerinin etkinliklerinin artırılarak bilinçsiz ilaç ve hormon kullanımının önüne geçilmesi acilen alınması gereken önlemlerdir.

KAYNAKLAR

ALTINDİŞLİ, A., (2003) “An overview on Turkish Sultana Production and Recent Developments”, *International Dried Grapes Production Countries Conference*, 23-24 October 2003, Izmir, Turkey.

ANONİM, (2004),”*Pratik Bağcılık*”, Yayın No:249, Tarım İl Müdürlüğü, Manisa.

BAHAR, E., KORKUTAL, İ., KÖK, D., (2006) “Türkiye’de Bağcılığın Son Yıllardaki Gelişiminde Görülen Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Trakya Üniversitesi, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı, 1,(s.65-69), Bahçe Bitkileri Bölümü-Tekirdağ,

ÇELİK, H., ÇELİK, S., KUNTER, B.M., SÖYLEMEZOĞLU, G., BOZ, Y., ÖZER, C., ATAK, A., (2005) Bağcılıkta Gelişme ve Üretim Hedefleri, *VI. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi*(s.645-678), 3-7 Ocak, Ankara.

ÇELİK H., AĞAOĞLU Y.S., FİDAN Y., MARASALI, B., SÖYLEMEZOĞLU G.,(1998), “Genel Bağcılık”, *Sun Fidan A.Ş. Mesleki Kitaplar Serisi:1*, Ankara, 253. S.

ÇİÇEK, A., ve ERKAN, O., (1996), “Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklemeye Yöntemleri”, G.O.P.Ü., *Ziraat Fakültesi Yayınları* No:12, Ders Notları Serisi, No:6, Tokat.

ÇOBAN, H., (2008), Sofralık Üzüm Yetiştiriciliği, “*Ders Notları*”, (Basılmamış), Celal Bayar Üniversitesi, Alaşehir.

DAĞLIOĞLU, E., (2005), “Kilis İli Merkez İlçede Üzüm Yetiştiren İşletmelerin Ekonomik Analizi”, *Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

DPT, (2007), “2008 – 2013 Dönemi 9. Kalkınma Planı”, devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Ankara

ERDEM, Ü., ÖZTÜRK, M., DALGIÇ, R., BÜTÜNER B., (1995), Gediz Havzasında Tarım Dışı Amaçlı Arazi Kullanımı Turgutlu Örneği, I. Gediz Havzası Erozyon ve Çevre Sempozyumu, 10-11 Ekim 1995, Salihli/MANİSA.

ERGENOĞLU., F., TANGOLAR, S., (2000), Bağcılık İçin Pratik Bilgiler. TÜBİTAK, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu. TARP, Türkiye Tarımsal Araştırma Projesi Yayınları(s.31-43), Adana.

GÜNDÜZ, M., (1998), “Üretimden İhracata Türkiye Bağcılığı, 4.Bağcılık Sempozyumu(s.1-8), Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, Yalova.

ORAMAN, M. N., (1965), “Yeni Bağcılık”. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 253, Ders Kitabı: 89. Ankara.

SAYILARLA MANİSA (2012), “Sayılarla Manisa”, Manisa Valiliği Online Yayını, Manisa.

SOLAK, İ., (2008), “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu’da Sebze ve Meyve Üretimi”, Türkiyat Araştırma Dergisi, Selçuk Üniversitesi (S.227-240), Konya.

ŞAHİN, M., AYDIN, N., KOPARAL, C., TENKEKİCİOĞLU, B., BİLGİN, L., KUTLU, E., ÖNCE, S., DALYAN, F., TONUS,Z., (2004), Uluslararası İşletmecilik, TC.Anadolu Üniversitesi Yayını No:1576, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No:832, Eskişehir.

UYSAL, H., (2007), Ege Bölgesi’nde Dış Satıma Yönelik Sofralık Üzüm Üretim ve Pazarlama olanaklarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma, E.Ü.,Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, S;44, İzmir.

YÜKSEL, İ., ERDEM, A., İLHAN, İ., ÜNAL, A., (2006), “Bağcılıkta Budama ve Terbiye Sistemleri”, Manisa Bağcılık Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 101, Manisa.

<http://izmir.dmi.gov.tr/istasyonlar/manisayagis.htm>, Erişim tarihi, 03.11.2009

<http://izmir.dmi.gov.tr/istasyonlar/manisasicaklik.htm>, Erişim tarihi, 03.11.2009

<http://www.dmi.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=MANISA#sfB>, Erişim Tarihi (23.10.2013).

www.faostat.fao.org.tr, Erişim Tarihi (20.10.2013).

<http://faostat.fao.org/site/567/DesktopDefault.aspx?PageID=567#ancor>, Erişim Tarihi (23.10.2013).

http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?bitkisel_uretimdb2=&report=BARAPOR1.RDF&p_yil=2012&p_kod=1&p_sinif=2&p_dil=1&desformat=html&ENVID=bitkisel_uretimdb2Env, Erişim Tarihi (23.10.2013)